

ВИКОРИСТАННЯ КРЕОЛІЗОВАНИХ ТЕКСТІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю введення нових інтерактивних методів у методику викладання української літератури. Тому в освітньому процесі все більшої популярності набуває креолізований текст, використання якого дає можливість знижувати рівень втоми в учнів завдяки зміні діяльності, керувати їх увагою, здатності відображати світогляд, цінності, що є соціокультурним аспектом вивчення української літератури.

Стан досліджень. Методологічною базою дослідження є нечисленні праці й методичні розробки, у яких вивчають історію виникнення креолізованих текстів та їх сучасний стан, теоретичні та практичні дослідження в галузі креолізованих текстів. Зокрема, дослідження Г. М. Гич, О. С. Деркачової, О. О. Ісаєвої, О. А. Корди, О. О. Лілік, Л. В. Пікун, Ю. В. Ревенко, Ю. А. Сорокіна та ін. Однак досі нема належних досліджень креолізованих текстів, які б давали змогу максимально оцінити їхнє місце в методиці навчання української літератури.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та практично реалізувати методику впровадження креолізованих текстів у навчальний процес для активізації читацької діяльності учнів.

Креолізовані тексти у сучасному глобалізованому світі стають важливим інструментом навчання, зокрема української літератури, оскільки виконують функцію активізації та утримання уваги учня і є необхідним способом вираження смислової організації тексту. Креолізований текст можна охарактеризувати як текст із повідомленням, яке утворюється за допомогою двох компонентів – вербального (сам текст) та невербального (зображення). Серед типових видів даних текстів розрізняють: брошури, буклети, буктрейлери, дудли, комікси, мотиватор на літературну тему, постери, скрапбукінг, фотоколажі тощо. Креолізовані тексти часто є засобами «візуальної маніпуляції» саме тому, завдяки

своїй складній семіотичній структурі, використовуються для впливу на аудиторію, але вони по-різному беруть участь в оформленні художнього твору.

Важливо, що креолізовані тексти не просто передають готову інформацію, яка завжди відкладається у пам'яті учнів, але дозволяють школярам самим здобувати й інтерпретувати її, спираючись як на вербальний компонент, так і на оформлення ілюстраціями, головну образну ідею. Працюючи з цим видом текстів, читаючи та розглядаючи її, учні сприймають текст одночасно раціонально та емоційно, що, безумовно, сприяє швидшому запам'ятовуванню, глибшому розумінню та присвоєнню інформації, що формує загальний інтерес до читання в майбутньому [3].

Як відомо, різні ілюстрації, фотографії, таблиці, схеми і т. д. сприяють кращому розумінню змісту вербального тексту. Специфічною властивістю для креолізованих текстів є те, що мають чітку смислову спрямованість і моментально викликають у пам'яті школярів асоціації з певними образами. Цілком можливо, що учню не доведеться навмисно завчати матеріал, якщо вона буде сприймати інформацію наочно і з цікавістю, а як наслідок зможе без проблем відтворювати у потрібний час, оскільки діти краще запам'ятовують зором. Ці тексти, як лаконічні та яскраві, занурюють учнів в емоційно сприятливу ситуацію, створюють умови оптимального розуміння змісту, оскільки виступають у ролі компонентів для візуальних порівнянь і синтезу, тому вони змушують школярів уважно читати вербальний текст, виокремлювати деталі, спонукають до діяльності та міркувань, стають механізмом управління навчальним процесом.

У креолізованих текстах взаємодіють вербальні та візуальні (зображення, інфографіка, фотоколажі, графіки, схеми, картини, рідше музичний супровід тощо) компоненти. Виразні можливості візуальних компонентів використовуються для створення стилістичних прийомів, підвищення образності тексту, наприклад, завдяки введенню вербального компонента, що може навмисно надавати йому комічну чи іронічну семантику, саме тому

причиною високою популярності креолізованих текстів є їх розважально-навчальний характер, що вирішує проблему.

Активізації читацької діяльності сприяє використання на уроці прийому перевтілення літературних творів в інші види мистецтва. Так, використовуючи прийом зіставлення літературного твору з ілюстраціями означає зіставлення словесного образу з його інтерпретацією художником у вигляді ілюстрації до тексту літературного твору.

Потрібно відзначити, що креолізований текст завжди є складним утворенням, тобто складається з декількох різнорідних одиниць, які є при цьому функціонально й семантично пов'язаними та представляють одне структурно неподільне ціле, сприйняття й інтерпретація якого залежать вже від усіх складових елементів [4]. Прикладом може бути мотиватор на літературну тему, мається на увазі зображення, що включає в себе ілюстрацію, розташовану на чорному фоні, і лаконічний коментар-слоган (білим шрифтом). Зокрема, вивчаючи життєпис Василя Стуса, а саме роблячи акцент на світогляді митця і на його ставленні до класиків літератури, можна подати мотиватор, у якому зображені майстри пера, чию творчість Василь Стус вважав бездоганною та про що свідчить глибокий духовний світ і потенціал поета, публіциста, перекладача, правозахисника та генія української нації. Також, безперечно, доцільним буде використання мотиватора під час вивчення творчого доробку митця. Приклади таких мотиваторів подані на рис. 1.:

Рис. 1. Мотиватори до вивчення життєпису В. Стуса

Яскравим прикладом полікодованих текстів є комікс, у якому образотворчий компонент переважає над словесним. Використовувати комікси можна на будь-якому етапі уроку, а також, до прикладу, вивчаючи біографію митця, вчитель може запропонувати школярам самостійно створити комікс, подавши приклад, що допоможе сформувати в дітей логічне мислення, активізуватиме їхню увагу та поліпшить пам'ять (див. рис. 2).

Рис. 2. Приклад коміксу для уроку української літератури

Беззаперечним є те, що комікс дає можливість звернути увагу учнів на емоції героїв, які, як правило, супроводжуються візуальним чином. Тому в процесі роботи з таким текстом відбувається не автоматичне засвоєння нового матеріалу, а аналіз суті проблеми та самостійний пошук її рішення через аналіз емоційного стану героя [1].

Одним із більш новітніх видів креолізованих текстів є буктрейлер, який презентовано у формі ролика, кіно- або відеомініатюри, що демонструє найяскравіші моменти твору, анонсує зміст й оформлення книги та акцентує увагу на важливості прочитання твору. Як правило, зображення у буктрейлері тісно пов'язане з вербальним змістом, вони утворюють смислову і

функціональну єдність, що має певний комунікативний ефект і надає цільовий прагматичний вплив на школярів [2].

Отже, можна дійти висновку, що використання креолізованих текстів на уроці української літератури дозволяє реалізувати мету та завдання, які зазвичай ставляться при роботі над читанням як рецептивним видом мовної діяльності. Крім того, цей вид текстів зможе підвищити інтерес до читання, збагатити учнів новими знаннями, створити додаткову мотивацію до обговорення теми. Впровадження методів та прийомів навчання української літератури за допомогою креолізованих текстів є доцільним та цікавим, оскільки активізує увагу учнів на уроці та сприяє формуванню активного читача, тому можна виділити безліч їх переваг: покращення сприйняття інформації школярами; інтенсифікація процесу навчання; розширення можливостей для аналізу та інтерпретації тексту; універсальність використання. Навички роботи з усіма компонентами креолізованого тексту – вербальними (аудіо або друкований текст) та невербальними (відеоряд, картинка) – дозволяють розвивати креативні навички, сприяють формуванню вміння висловлювати власні ідеї та думки, почуття впевненості в собі, здатності говорити чітко, коротко й емоційно, уміння критично мислити.

Література

1. Войцеховська О. Ю. Іванова О. О. Реклама як креативний засіб навчання іноземної мови в старших класах. *Science and society – Methods and problems of practical application*. November 15, 2018. Canada, Vancouver, 2018. С. 133–140.

2. Гич Г. М. Креолізовані тексти в освітньому середовищі XXI століття. *Освіта Закарпаття*. Вип. 20, 2004. С. 105-108.

3. Гладка О. М. Використання ІКТ технологій як засіб активізації пізнавальної активності учнів на уроках світової літератури. Сокаль: РМК, 2014. 48 с.

4. Ревенко Ю. В. Креолізований текст на уроках української літератури як засіб розбитку творчості учнів. *Освіта Сумщини*. Вип. 4, №40, 2018. С. 27-30.

Пшемиська Тетяна – здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сучасні інтерактивні технології навчання на уроках української літератури.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, асистент Петрович О. Б.

Валерія Сьомак

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОГО СТОРІТЕЛІНГУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШІЙ ЛАНЦІ

Умови сучасного суспільства гостро ставлять перед учителем потребу формування в учнів універсальних навичок і творчих здібностей. Цифрова революція швидко увійшла в освітній простір, тому використання інформаційно-комунікаційних технологій набуло особливого значення в дистанційному навчанні. Теперішні школярі більше часу проводять онлайн і належить до покоління цифрового світу, в якому технічні засоби відіграють важливу роль, тому живе спілкування стає мистецтвом, яке потрібно вивчати. Досить поширеним в педагогічній практиці є *storytelling*, який забезпечує саморозвиток школярів, адже це завдання творчого характеру.

Серед українських дослідників, які почали займатися нещодавно розглядом сторітелінгу в освіті, можна назвати Н. Панченко, Л. Авраменко, М. Рудіна, О. Герасименко, Г. Гич, О. Подліняєва та ін. З-поміж зарубіжних авторів такі: J. Hartley, S. Tolisano, S. Idler, M. Zolocheska та ін. Технологія цифрової розповіді популярна, вона може стати потужним інструментом для

вчителів і учнів, але поки немає єдиного погляду на неї. Через недостатньо широке застосування на практиці викладання української літератури в школах вбачаємо потребу в подальшому дослідженні цифрового сторітелінгу.

Мета нашої **статті** – з'ясувати особливості використання цифрового сторітелінгу в системі літературної освіти в старшій ланці.

Цифровий сторітелінг став інноваційною формою навчання, яка активно впроваджується в Новій українській школі. Суть цієї технології в цілому зводиться до поєднання мистецтва розповідати історії й сучасних мультимедіа: графіки, аудіо-, відео та вебдизайну. Д. Медоуз був першим, хто дав визначення поняттю digital storytelling як особливій формі короткого оповідання у форматі відеоролику, де оповідач передає свій досвід в емоційній і художній формі [6]. Цифрова розповідь може стати потужним інструментом для вчителів і учнів, вона як комплекс інструментів, які доносять потрібну ідею за допомогою цілої оповіді [1].

Під поняттям сторітелінг потрібно розуміти спосіб впливу на людей через вміння подавати інформацію, який дозволяє не тільки донести повідомлення, а й мотивує отримувати високі результати. Storytelling – це не лише усна розповідь, вона може бути цифровою та відповідно містити певну графіку, текст, відео- чи аудіосупровід тощо [2]. Цей метод стимулює уяву, емоції, спонукає до аналізу культурного контексту й минулого досвіду, впливає на формування ціннісних орієнтацій, відносин, поведінку людини в довкіллі [3].

Цифровий сторітелінг є дієвою педагогічною технологією, адже традиційні шляхи формування мовленнєвої компетентності вимагають оновлення. На уроці літератури педагог може представити новий матеріал у вигляді цифрової розповіді, щоб пояснити складну тему, зробити її зрозумілою, адже це допомагає краще запам'ятати матеріал. Учні можуть створити цифрову розповідь на тему задану вчителем (біографія письменника, аналіз твору, історія написання та ін.) самостійно або колективно. Цей варіант відкриває можливості кожного, демонструє навички

володіння мультимедійними програмами й дозволяє надати кожному свою ідею. Для уроків української літератури така методика ще не розроблена, тому доводиться включати імпровізацію. Історії про день із життя героїв твору, розповідь на свій лад, зі збереженням основного сюжету і переписування відомих літературних творів по-своєму або від імені якогось персонажа – це все сторітелінг. Щоб зробити його цифровим потрібно оповідання поєднати з таким контентом, як анімація, фото, аудіо, використовуючи певні програми. Віртуальна екскурсія, симуляція інтерв'ю з письменником або героєм твору, соціальна реклама, присвячена темі уроку – приклади навчальних цифрових історій. Варіантів багато, потрібно лише пофантазувати. Існує безліч прийомів сторітелінгу: це складання розповідей за планом, за поданим початком, за зразком та інші, які можна удосконалити через цифрову розповідь.

Сучасні онлайн-сервіси й комп'ютерні програми полегшують створення цифрових історій. Це такі інструменти: Twine, Pixton, Canva, Ourboox, Storify, StoryBird, UtellStory, PowToon, PicLits, Slidestory, MyStoryMaker, StoryJumper, LittleBird Tales, Voki, Narrable, Metta, Closr, ZooBurst, PowToon та інші, що роблять цю технологію доступною для учнів та вчителів.

На уроках літератури в старшій ланці варто застосовувати digital storytelling, не зважаючи на те, що методика ще не розроблена до кінця. Мальоване відео, комікси й розкадрування, презентації, відеоролики – форми існування цифрових розповідей, які можна використовувати. Мета цього методу – створити комфортні умови для навчання, за яких кожен учень відчуватиме свою успішність, інтелектуальну спроможність, самостійність. На нашу думку, цифровий сторітелінг потрібно заохочувати й поширювати в літературній освіті, адже він допомагає не тільки запам'ятати матеріал, а й збагатити словниковий запас учнів. Він вчить правильно писати тексти різної складності й розвиває інфомедійну грамотність й існує безліч Інтернет-сервісів, де можна працювати з таким неформальним видом навчанням.

Створення різних сценаріїв вивчення твору буде цікавим для учнів. Оформлення історій у різноманітних програмах, під час вивчення творів сприяє розумінню основного мотиву і стимулює до навчання, урізноманітнюючи традиційні методики викладання. Можна обдумати ситуацію, як виглядав би сюжет твору, якби не було певного персонажа, або якби доля склалася б інакше. Це допоможе запам'ятати основний сюжет, імена героїв, їх характери краще. Учням можна запропонувати переробити твір, змінивши характер головних героїв й подивитися, які зміни відбудуться в сюжеті та як зміниться концепція твору. Вони можуть внести зміни в один епізод, тоді до них прийде розуміння, що кожен епізод важливий і розкриває задум автора. Можна додумувати долю героїв, змінювати його характер, звички, навмисно забирати одного з героїв, варіантів багато. Створюючи такі історії учень приходять до висновку, що для розкриття ідеї твору важливий кожен персонаж.

Існує не так багато прийомів цифрового сторітелінгу: складання розповідей за зразком, за планом і за поданим початком, які можна застосувати на уроках української літератури. Варто пам'ятати їх алгоритм: вибір теми, складання плану, написання сценарію, запис розповіді, редагування, її презентація, коментування, оцінка роботи [5]. Доречно застосувати такий прийом цього творчого методу, як «Детективна історія» на етапі закріплення вивченого матеріалу. Вчитель дає завдання скласти історію злочину на основі твору, можна розіграти її у вигляді діалогу у парах. «Моя правда» – прийом, суть якого полягає у самостійному або груповому створенні історії від імені різних персонажів на основі твору.

Вивчаючи біографію письменників можна застосувати такі методи, як «Арифметика геніальності» на етапі вивчення нового матеріалу. Учитель пропонує числа, учні пов'язують їх з біографією митців, складають історії, до яких можна підібрати зображення й аудіо супровід. Їх можна оформити в Power Point або Photo Story, у яких створити фотоісторії з озвученням,

музикою, з текстом. Це сприятиме рефлексії, реалізує проєктне навчання й інтегрує сучасні ІКТ у процес навчання [4].

Ці прийоми сторітелінгу ефективні інструменти розвитку творчості учнів на уроках української літератури. Їх можна формувати за різними сценаріями. Один із варіантів – це вирішення складних завдань, тобто демонстрація того, як обізнаність, допомагає знайти вихід із будь-якого, навіть найскладнішого становища й має сенс змодельовати таку ситуацію, де допоможуть, наприклад, вступні слова під час розмови. Ще цікавим є створення історій за сценарієм – переосмислення події, тобто переінакшити своє бачення про героя. Наприклад, змінити погляд на позицію автора, вчинки, характер персонажів, подивитися з іншого боку на події й ситуації, які відбуваються в сюжеті. Можна запропонувати створити й озвучити відеоролик на основі цієї розповіді, використавши онлайн-сервіси (PowToon).

На заняттях української літератури в старшій ланці учням можна дати завдання створити невеличку відеорекламу або блог про одного з письменників (наприклад, про Панаса Мирного, Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника) або про їх збірки. Можна запропонувати вибрати певного героя з твору, який прочитали діти й приготувати маленький цифровий виступ на тему «Який я персонаж із твору?», включити факти про героя, які є цікавими, проводячи паралелі з собою, використовуючи комп'ютерні інструменти для складання розповіді або мультимедійні засоби: графіка, відео, аудіо, публікації в мережі Інтернет. У цьому необхідно враховувати особливості характеру героя. Від яких звичок йому прийшлося б відмовитись? Цікавим буде завдання скласти різні за жанром (детектив або драма) історії чи блогерські замітки про видатних письменників, чи застосувати фантазію і вигадати власні версії окремих історичних відрізків української літератури. Такі історії школярі можуть візуалізувати за допомогою створення коміксів й розкадрування цієї історії.

Наступний сценарій – трагедія. Він не залишить нікого осторонь. Потрібно розповісти сумну історію так, щоб не залишилося осаду, тому що негатив вплине на сприймання твору. Необхідно розповісти, як чинили герої

у такій ситуації й розказати як би ви вчинили, якби були на їхньому місці. У вигляді презентації можна подати цей матеріал, використавши Power Point.

Театр абсурду, який полягає у приверненні уваги учнів будь-яким способом. Об'єднати разом героїв із різних творів й змусити їх діяти разом. Тут можна створити навіть абсурдні історії. Вийде дуже цікава розповідь, якщо підібрати картинки до неї й музичний супровід. Учні з високим вмінням розробки цифрових розповідей, можуть створити відео з вирізками із фільмів використавши будь-який відеоредактор.

Створення подібних сценаріїв сприяє розвитку учнів, адже здобуті знання допоможуть у реальному житті. Оформлення розповідей у різноманітних програмах, застосування елементів цифрової розповіді сприяє вільному оперуванню технологіями.

Отже, опанування інноваційною технологією цифрового сторітелінгу можна вважати важливою умовою фахової підготовки сучасного вчителя-словесника, адже вона впливає на формування комунікативної компетентності. Використання digital storytelling сприяє розвитку мовної компетенції школяра. Застосування творчості допомагає швидко вивчити матеріал, а цифрові розповіді сприяють ефективності уроку, учні максимально проявлять себе. Цей метод має вплив на мотивацію школярів. Складання плану до цифрової історії, написання сюжету позитивно впливає на мовлення, а її демонстрація розвиває рецептивний вид мовної діяльності – читання. Як бачимо, цей метод – гарна можливість зробити урок цікавим. Цифровий сторітелінг дає можливість показати навички володіння сучасними технологіями й покращити їх. Його потрібно застосовувати з розумом, враховуючи особливості школярів, матеріал і складність його запам'ятовування.

Література

1. Бондаренко Н. В. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2019. №7. С. 130-135.

2. Гич Г. М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип. 4. С. 188-191.

3. П'ятецька О. В. Сторітелінг як поліфункціональний інструмент сучасної комунікації: мовностилістичні особливості. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2019. Вип. 39. С. 106-121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apyl_2019_39_9.

4. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. *Загальна психологія: навч. посіб.* Київ: Центр учбової літератури, 2012. 296 с

5. Barret H. Researching and Evaluating Digital Storytelling as a Deep Learning Tool. URL : <http://electronicportfolios.org/portfolios/SITESTorytelling2006.pdf>

6. Meadows D. Digital Storytelling: Research-Based Practice in New Media. URL : <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1470357203002002004>

Сьомак Валерія – здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: застосування цифрового сторітелінгу під час навчання української літератури.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, асистент Петрович О. Б.